

מדברים מהשטח

מהי הפינה הסודית המועדפת על מנהל גן לאומי נבי סמואל? איזה אוצר גילה מנהל תל חצור? ואילו רגעים מרגשים במיוחד את מנהל שמורת חי בר יטבתה? מנהלי אתרים מספרים על חיבורים אישיים לשבעה מקומות מיוחדים. שווים ביקור

כתיבה: מערכת רשות הטבע והגנים | צילום: דורון ניסים

גן לאומי ברעם "אני חש כל אבן"

נחתי עד שהן הוחזרו למקומן. הידעתם? המשקוף המקורי של שרידי בית הכנסת הקטן נמצא במוזיאון הלובר בפריז. בנוסף על כך, לא רבים יודעים שאפשר לערוך בבית הכנסת הגדול טקסי בר מצווה צנועים ויפים - בשעות הבוקר ובתיאום מראש. אל תחמיצו: ליד הכנסייה יש מבנה שאפשר לטפס עליו ולהנות מתצפית פנורמית יפהפייה על כל האזור: הרי מרום הגליל, הר מירון הגבוה, אזור גוש חלב, הרי לבנון ועוד. איך מגיעים? על כביש הצפון (מספר 899), בין קיבוץ סאסא לקיבוץ ברעם, קילומטרים ספורים מזרחית לצומת חירם.

אדיב פלאח, מנהל האתר

מה יש פה? בית כנסת קדום ומפואר, שרידים של בית כנסת נוסף וכן כנסייה פעילה. בקצרה על המקום: במאות הרביעית והחמישית לספירה, חייתה ופרחה כאן קהילה יהודית. שנים רבות מאוחר יותר שכן במקום כפר נוצרי-מרוני בשם בירעם שתושביו נאלצו לעזוב אותו בשנת 1948. קהילה מרונית קטנה של כעשר משפחות מגיעה הנה לעתים קרובות כדי להתפלל בכנסייה הפעילה שנותרה באתר. זהו נושא פוליטי רגיש שצריך להתמודד עמו בעדיניות רבה. האתר שלי ואני: אני נמצא ברעם כבר 27 שנים - מה שאומר שאני חש כל אבן ואבן. בוקר אחד, לפני כשמונה שנים, הגעתי לאתר וגיליתי שנגנבו כמה אבני גזית מבית הכנסת. זה כאב לי, ממש כאילו לקחו ממני ילד. בסופו של דבר האבנים נמצאו על ידי רשות העתיקות בכפר סמוך. לא

גן לאומי תל באר שבע "רגע הגילוי של מאגר המים"

מה יש פה? שרידי עיר מבוצרת מהתקופה הישראלית הקדומה, לפני כ־3,000 שנים. בעיר עצמה פעל מפעל מים גדול, עם פיר ומאגר מרשים. כמו כן, יש כאן מגדל תצפית שמספק נוף של האזור כולו.

בקצרה על המקום: חשיפת שרידי העיר הקדומה הפכו את תל באר שבע למקום יחיד במינו ללימוד עקרונות התכנון העירוני בתקופת המקרא. הרשות שחזרה חלקים ניכרים מהמבנים הקדומים בלבני בוץ. בשנת 2005 הוכרזו אתר מורשת עולמית, ובעקבות זאת מגיעים הנה יותר תיירים. האתר קטן יחסית, אך מתוכנן היטב, קל ונעים לטייל בו.

האתר שלי ואני: הגעתי ב־1990, ובשלוש השנים שלאחר מכן עבדנו קשה כדי להסדיר את המקום. אני מקווה שבעתיד יהיה פה חיזיון אור קולי, כי הרי יש סיפורים מרתקים כל כך על אברהם אבינו. אחד הרגעים המרגשים שלי היה גילוי פתח מאגר המים בשנת 1993. במהלך חפירות, אחד העובדים נכנס לפיר ויצא בהיסטריה. נכנסנו עמו וגילינו חלל ענקי בעומק מדהים. אי אפשר לתאר את ההתרגשות. הכול בפנים היה מטויח, כאילו רק אתמול סיימו להקים אותו. הידעתם? בתקופה הישראלית פעל בעיר מזבח. מאוחר יותר, הביזנטים פירקו את אבני המזבח ובנו מהן קירות. בשנות השבעים המוקדמות, זיהו ארכיאולוגים את האבנים האלו והשיבו אותן למזבח.

אל תחמיצו: את מאגר המים כמובן. יורדים אליו בעזרת 120 מדרגות, ועומקו כ־22 מטרים. הביקור בו מסייע להבין את נושא מקורות המים במדבר באותה תקופה. איך מגיעים? על כביש באר שבע-צומת שוקת, ליד היישוב תל שבע.

אליהו אבן חיים, מנהל האתר

גן לאומי תל חצור "גילינו את חדר האוצר"

מה יש פה? אתר ארכיאולוגי פעיל שבו שרידים הכוללים מבנה מתקופת הברונזה המכונה "הארמון", חומה ושער מתקופת שלמה המלך, במת פולחן מהתקופה הישראלית, ומפעל מים מרשים מאוד מימי המלך אחאב. אל בור המים יורדים באמצעות כ־200 מדרגות.

בקצרה על המקום: לאור התגליות שנמצאו בו, אפשר לומר כי זהו אחד התלים החשובים בישראל. פעלה כאן עיר משגשגת בסהר הפורה, שקיימה קשרי מסחר עם בבל. אנו יודעים ששטחה הוא כ־800 דונם, אך אני מעריך שמדובר ביותר מכך - יש בה חלקים שעוד מחכים להתגלות. בכל שנה מתגלות לארכיאולוגים הפתעות חדשות.

האתר שלי ואני: אני עובד בתל חצור זמן רב - 38 שנים. לא למדתי ארכיאולוגיה באוניברסיטה אלא כאן, בשטח. גם בזכות ההרצאות ששמעתי פה והפגישות שלי עם יגאל ידין, שנהג להגיע לתל חצור לעתים קרובות. ב־1990 השתתפתי בחפירות באתר. למזלי, הקבוצה שלי חפרה בחדר שבו מצאנו תיבה משנהב שעליה עיטורים בסגנון מצרי קדום. קראנו לחדר הזה "חדר האוצר". זה היה מרגש מאוד.

הידעתם? מומלץ לקרוא על חצור בתנ"ך, בספר יהושע פרק י"א. בעקבות התנ"ך מגיעות לתל חצור, שהוכרז אתר מורשת עולמית, משלחות מכל העולם. בזמני, ביקרו פה גם מלך ספרדי, נסיכה סקנדינבית, ואחת מנשות משפחת קנדי.

אל תחמיצו: ירידה לבור המים המרשים. קרה לי לא פעם שהחזרתי אנשים שכבר היו בדרכם החוצה, כדי לראות אותו. איך מגיעים? על כביש מספר 90 (ראש פינה-מטולה), מול איילת השחר.

חסין אלהייב, מנהל האתר

גן לאומי ממשית "מראה שאזכור עוד הרבה זמן"

מה יש פה? בעיר הנבטית הזו, שנקראה ממפיס, יש רחובות עם מבנים, אולמות, חצרות ומרפסות. בחלק מהמבנים יש קשתות אבן יפות. התגלו פה גם שתי כנסיות, כאשר באחת מהן, "כנסיית הנילוס", אפשר לראות על הרצפה עבודות פסיפס מגוונות ומרשימות.

בקצרה על המקום: ממשית הייתה עיר חשובה באותה תקופה, כי היא ירבה לצד הדרך מהרי אדום ועד לערבה. יחד עם ערים נבטיות נוספות, היא הוכרזה אתר מורשת עולמית. האתר צנוע בגודלו, כ-40 דונם, אך רמת השחזור שלו גבוהה מאוד, עם מבנים ואדריכלות מיוחדים מאוד. ממשית היא אולי המיוחדת מבין כל הערים הנבטיות בארץ, רחובות שלמים נראים כאילו לא עבר זמן רב מאז שנבנו.

האתר שלי ואני: בחמש השנים שבהן אני פה, העלנו את מספר המבקרים לרמות גבוהות מבעבר, ואף השקנו חניון לילה. האתר הזה גורם לי סיפוק עצום. לפני זמן מה טיפסתי על הר רותם, מזרחית לממשית, ישבתי לי בשקט וצפיתי בה מלמעלה. זה היה מראה שאזכור עוד הרבה זמן.

הידעתם? הנבטים, לאחר התקופה הארוכה שבה עסקו במסחר ובניהול שיירות לאורך המדבר, פנו לענפים אחרים. בממשית, למשל, גידלו סוסים. זה היה הסוס הערבי המיוחד שכולם מכירים. בממשית יש שרידי אורוות. ההדרכה במקום תחשוף אתכם למידע מרתק.

אל תחמיצו: תצפית מהמגדל לעבר נחל ממשית - נוף מדברי מדהים.

איך מגיעים? בין דימונה לצומת ירוחם, על כביש באר שבע-דימונה (מספר 25).

מוחמד אבו ג'ודה,
מנהל האתר

גן לאומי קסטל "נחשפתי להרואיות של המקום"

מה יש פה? בית מוכתר שניצב בראש גבעה גבוהה, על שרידים רומיים-ביזנטיים. מהגג שלו יש תצפית היקפית לכל עבר. על הגבעה יש תעלות קשר ובונקרים מימי טרום קום המדינה. במהלך 2011 יחל תהליך לשדרוג אמצעי ההמחשה באתר.

בקצרה על המקום: גבעה זו, ששלטה על הדרך הקדומה לירושלים, אכלסה רומאים וצלבנים שהבינו את החשיבות האסטרטגית שלה. בתקופת הפלמ"ח הוחלט שיש לשלוט על אזורים שמהם הותקפו השיירות העולות לירושלים. כך, הכפר שישב במקום נכבש ונותר בו כוח להגנה. באחת ההתקפות הליליות על הקסטל נהרג עבדול קאדר אל-חוסייני - מנהיג ערבי מקומי. בתגובה, עלו המוני תוקפים על הקסטל. בקרב הקשה הוחלט שהטוראים ייסוגו והמפקדים יישארו לחפות. זו הסיבה שמפקדים רבים נהרגו. בתיאום מראש, אפשר לצפות בסרטון המתאר את הקרבות.

האתר שלי ואני: כשהגעתי הנה, לפני כשנה וחצי, נחשפתי לסרטון המספר על הקרבות וכולל עדויות. רק אז קלטתי איזו הרואיות אדירה הייתה פה, והבנתי את הדילמות הערכיות החשובות שהיא הביאה עמה.

הידעתם? היא עדיין חבויה וסגורה לקהל, אך באתר מסתתרת מערה - חלקה טבעי וחלקה חצוב. אני מקווה שיום אחד היא תונגש ותיפתח למבקרים.

אל תחמיצו: יש לטפס מעלה, עד נקודת התצפית, כדי להבין באמת את המקום וחשיבותו. הביטו על הנוף, נסו להתעלם מהשכונות החדשות של ירושלים ולראות את הגבעות חשופות, כפי שראו אותן בעבר הרחוק. איך מגיעים? ממחלקת מבשרת ציון שעל כביש מספר 1 (תל אביב-ירושלים) פונים דרומה ומשם מינה לרחוב מעלה הקסטל.

יואב גרינברג, מנהל האתר

שמורת חי בר יטבתה

"לא תשכחו את מראה הנמר המנטר לגובה"

מה יש פה? השמורה משתרעת על פני כ־12 אלף דונם, ובה שני חלקים עיקריים. הראשון הוא מרכז טורפים, ובו תצוגות של טורפים גדולים, זוחלים ובעלי חיים קטנים של המדבר. הוא כולל חדר חושך מיוחד שבו אפשר לחוות את מה שקורה בלילה במדבר הגדוש במכרסמים, בעטלפים, בעקרבים ועוד. בחלק הפתוח נוסעים ברכב פרטי בשטח המחיה הטבעי ורואים דישונים, פראים וערודים לצד עצי השיטה. בדיוק כמו ספארי באפריקה, רק עם פחות עצים...

בקצרה על המקום: החי בר הוקם בסוף שנות הששים, כדי ליצור מתקן לאישוש, לאקלום ולהשבה לטבע של חיות הארץ - נושא רגיש ועדין מאין כמוהו.

האתר שלי ואני: התחלתי לעבוד במקום כמטפל, ועד היום ה"בייבי" שלי הוא כלוב אקלום ושיקום הדורסים, שמגיעים הנה אחרי פגיעות קשות וניתוחים. חלקם משתחררים לאחר כחודש, ואחרים - אחרי כשנתיים. הרגעים המרגשים ביותר הם רגעי השחרור לטבע של בעלי החיים השונים. אני רואה את עצמי כנכה ששוקם וחזר אל הטבע. ישבתי שנתיים בכסא גלגלים - אז אני מכיר היטב את התחושה הנפלאה שביציאה החוצה.

הידעתם? פועל כאן חניון לילה מדהים, שמאפשר לינה תחת כיפת השמים. במהלך הלילה תשמעו זאבים ושוועלים קוראים אלו לאלו, וגם נמר שלעתים צועק על הנמרה.

אל תחמיצו: בתיאום מראש, אפשר לצפות בהאכלת הטורפים. לא תשכחו את המראה של נמר המנטר לגובה של שני מטרים אל הענף כדי לתפוס בשר.

איך מגיעים? בדרום כביש 90, כ־35 ק"מ מצפון לאילת, בין יטבתה לסמר.

שי קבסה, מנהל האתר

גן לאומי נבי סמואל

"עבורי, הכול פה אישי, הכל מתחבר"

מה יש פה? בלב האתר ניצב מבנה כנסייתי, המשמש גם בית כנסת ומסגד. כולם נועדו לציון קבר הנביא שמואל. מתפללים בני שלוש הדתות מגיעים הנה - עולמות שונים שעורכים תפילות בצוותא, בהרמוניה ובשלום מופתי. מהאתר יש תצפית מרהיבה על כל אזור צפון ירושלים, כמעט כפי שראו אותו בימי המקרא.

בקצרה על המקום: הגן משתרע על כ־3,500 דונם ומשמר אתר עתיקות מרתק, נופי מדרגות חקלאיות, מעיינות הרריים ובוסתנים. בניגוד לאתרים אחרים, התקיים כאן רצף התיישבותי. תהליך היישוב מעולם לא פסק - מימי יהושע בן נון ועד היום כמובן.

האתר שלי ואני: עבורי, הכול פה אישי. מאז שאני צעיר מאוד הגענו לכאן לצפות בשלגי החורף - המקום שוכן בגובה של כ־900 מטרים מעל פני הים. לפני כשנה וחצי, כאשר התבקשתי לנהל את האתר - זה יצר עבורי חיבורים רבים.

הידעתם? כאן הומלך שאול על ידי שמואל, כאן נרצח גדליה בן אחיקם, שעל שמו צום גדליה, כאן כינס יהודה המכבי את לוחמיו, כאן מיקם אלנבי את כוחותיו לפני הכניסה לירושלים. אפילו הפעולה הראשונה של יחידה 101 הידועה, בפיקודו של אריאל שרון, נערכה כאן.

אל תחמיצו: ביקור בבוסתן המדהים, שבו עצים בני מאות שנים. בעיקר זית, אך גם רימון, תאנה ושקד. וקיים מעיין חנה הנובע כל השנה ולצדו בריכה עם מים חיים. כבר לפני דורות רבים נהגו יהודים לטבול בו.

איך מגיעים? הגן הלאומי שוכן בין שכונת רמות בירושלים לגבעת זאב. אפשר להגיע מהעיר עצמה או דרך כביש מספר 443.

עמוס טל, מנהל האתר

